

Õiguskantsler

Lp Kadri Tulp
juhataja
Kose Kodu
AS Lõuna-Eesti Hooldekeskus
kadri.tulp@hooldekodu.ee

Teie nr

Meie 11.04.2018 nr 7-9/171280/1801730

Kontrollkäik Kose Kodusse

Austatud Kadri Tulp

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 02.11.2017 ette teatamata Lõuna-Eesti Hooldekeskus AS-i Kose Kodu (edaspidi: hooldekodu) tegevust ja selle klientide elamistingimusi.

Positiivsena võib välja tuua asjaolu, et hooldekodus dokumenteeritakse erakorralisi juhtumeid (kliendi probleemse käitumise juhtumikirjeldus) ja kukumisi, mis lubab märgata probleeme ning ennetada väärat praktikat. Hooldekodu elu- ja hügieeniruumid olid puhtad ning abivahenditega varustatud (pesemistoolid, käepidemed).

Samas tuleb kriitiliselt märkida, et üldhooldekodu klientide liikumisvabadust piiratakse õigusliku aluseta. Hooldekodu personali töö on mõistagi keeruline, ent klientide ohutuse tagamiseks tuleb leida õiguspärased võimalused ning lubamatuid lukustusvahendeid magamistubade ustel kasutada ei tohi.

Kvaliteetse teenuse osutamiseks peaks hooldekodus olema rohkem töötajaid, sest hoolekandeesutuses elab palju suure hooldusvajadusega lamajaid ja keerulise käitumisega dementsed inimesi. Hoones puudub toimiv töötajate väljakutse süsteem.

Hooldusplaani koostamisel ja muutmisel tuleb hinnata ka tervishoiuteenuse vajadust ning hooldusplaani üle vaadata vähemalt üks kord poolaastas. Tähelepanelikumalt tuleb järgida ravimite käitlemisnõudeid.

Klientidele tuleb rohkem pakkuda mõtestatud ajaveetmise võimalusi, lamajatega võimelda ning võimaldada kõigil klientidel olla värskes õhus. Oluline on alati tagada inimese privaatsus hügieeni- ja hooldustoimingute tegemisel, et ta võiks end väärikalt tunda. Kliente tuleb pesta vähemalt kord nädalas.

Klientidelt ei tohi ära võtta neile kuuluvaid esemeid. Kliente võib istumisel toetada vaid selleks ette nähtud keha kinnitusrihma abil; kasutatavad abivahendid peavad vastama inimese erivajadustele.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Hooldekodus on 68 kohta, kontrollkäigu ajal viibis seal 62 klienti. Teenust osutatakse peamiselt suurenenud hooldusvajadusega inimestele. Hooldekodus elab ka käitumisprobleemidega dementseid ja psüühikahäiretega inimesi, kes on ööpäevaringse erihooldusteenuse järjekorras.

Kose Kodu tegutseb sotsiaal- ja tervishoiuteenutse osutamiseks kohandatud hoones, kus on lift. Klientide magamistoad on üldiselt kahe- kuni neljakohalised, kuid on ka üksikuid ühekohalisi tube. Teenust osutatakse kahes osakonnas ja klientide toad paiknevad kolmel korrusel hoone põhitiiivas ning ka eraldi asuvas hoonetiivas Jüri tänava poolisel küljel – seal elavad üldjuhul need kliendid, kes ootavad ööpäevaringse erihooldusteenuse järjekorras.

Hooldekodus on tavaliselt nii tööpäeviti kui ka nädalavahetusel tööl 4 hooldajat (24-tunniste vahetustega). 2 töötajat vastutavad I korrusel ja Jüri tänava poolses majatiivas elavate klientide hooldamise ning 2 töötajat II ja III korruse klientide hooldamise eest. Tööpäeviti on päevasel ajal tööl ka tervisetöötaja, kes aitab korraldada esmatasandi arstiabi ning abistab kliente ravimite võtmisel. Vajaduse korral nõustab personali telefoni teel Hellenurme Kodus töötav meditsiiniõde. Huvijuht tegeleb klientidega kaks korda nädalas (kolmapäeviti ja neljapäeviti) hooldekodu huvitoas.

Õiguskantsleri nõunikud tegid koos eksperdiga ringkäigu hooldekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentidega, vestlesid personali ning klientidega.

1. Liikumisvabaduse piiramine

Tugevamat järelevalvet vajavad kliendid on paigutatud I ja II korrusele. Sealsed koridoriuksed ning Jüri tänavaga külgnevas eraldi paiknevas hoonetiivas asuva üksuse koridoriuksed on suletud kaardisüsteemiga. Kliendid neist ruumidest iseseisvalt välja ei pääse. Jüri tänava üksuse ukсед avatakse tavaliselt kell 13, teisi koridoriuksi saab ööpäev läbi avada vaid kaardiga.¹

Kontrollkäigu ajal oli üks klient lukustatud I korruse magamistuppa. Klientidega vesteldes ja töötajate hooldustoimingute märkmetega tutvudes veendusid õiguskantsleri nõunikud, et mitmed kliendid lukustatakse tihti öösiti nende magamistubadesse. Üksikutel juhtudel tehakse seda ka päevasel ajal. Samuti kasutatakse magamistuba eraldusruumina ning lukustatakse klient sinna, kui ta on ägestunud või tüütab teisi.² Mitme ukse lukk oli paigaldatud nii, et ilma võtmeta sai seda avada vaid koridorist. Jüri tänava poolses hoonetiivas asuvatel tubadel olid ukسلukked nn liblikad vaid väljaspool. Selline lukustussüsteem võimaldab ukse sulgeda nii, et klient ei saa ruumist omatahtsi lahkuda.

Vestlustest klientidega ja töötajate märkmetest selgus, et hooldekodus on kliendile ravimit antud tema tahte vastaselt ja jõudu kasutades. Samuti on hooldekodu elanikke füüsiliselt ohjeldatud, nt seotud nende käed keha külge või piiratud liikumisvabadust neid tooli külge sidudes.³ Nii klientide kui ka töötajatega peetud vestlustest jäi kõlama, et osa kliente on toodud hooldekodusse nende tahte vastaselt ja mitmed keerulise käitumisega kliendid on paigutatud Kose Kodusse just seetõttu, et selles hooldekodus on üks väheseid nn kinniseid osakondi Eestis.

---

¹ Kose Kodu juhataja selgitas õiguskantslerile 02.04.2018 e-kirjas, et alates 2017. aasta detsembrist on Jüri tänava üksus ja II korrusel paiknev osakond avatud ööpäevaringselt. Lisaks on juhataja selgituste järgi muudetud Jüri tänava poolse hoonetiiva magamistubade ukسلukke nii, et nn liblikad on seespool ning kliendid saavad enda soovi kohaselt ust seest poolt avada ja lukustada.

² Hooldekodus kasutusel oleva päeviku andmed perioodil 01.04.2017–01.11.2017.

³ Samas.

AS Lõuna-Eesti Hooldekeskuse sise-eeskirjade punkt 9 sätestab hooldekodus ohjeldusmeetmete rakendamise korra. Ka Kose Kodu kodukorra rikkumisel on ette nähtud võimalus ohjeldusmeetmete kasutamiseks ja kliendi eraldamiseks kuni üheks ööpäevaks.

Vabaduspõhiõigust kaitseb [Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) (PS) § 20. Sotsiaalteenuste osutamisel lähtutakse [vabatahtlikkuse põhimõttest](#).⁴ Kui inimene on sunnitud tahtest olenemata viibima teatud piiratud alal, kust ta ei saa igal hetkel omal soovil lahkuda, on tegemist isiku vabaduspõhiõiguse riivega. Põhiseadus lubab isiku vabaduspõhiõigust seaduse alusel piirata muu hulgas ka psüühikahäirega inimese kinnipidamiseks, kui ta on endale või teistele ohtlik, ent see on võimalik ainult [sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) §-des 105–107 ning [psühhiaatrilise abi seaduse](#) (PsAS) §-des 11 ja 14 sätestatud juhtudel.

Isiku ohtlikkusele viidates võib tema vabadust piirata ja ohjeldusmeetmeid kasutada üksnes siis, kui seadus seda selgelt lubab ([PS](#) § 20 lg 2). Õiguslik alus ei saa tuleneda asutuse sisedokumentidest – näiteks sisekorraeeskirjast.

[SHS](#) ega [PsAS](#) ei anna õiguslikku alust üldhooldekoduteenusel viibija vabaduse ja isikupuutumatusse piiramiseks. Seega ei tohi hooldekodu klienti tema enda nõusolekuta ruumi lukustada nii, et too ei saa soovi korral sealt lahkuda. Samuti ei ole lubatud inimest füüsiliselt ega mehaaniliselt ohjeldada ega talle rahunähtude leevendamiseks vastu tahtmist ravimeid manustada.

Kui klient lukustatakse magamistuppa ja tema jäsemed fikseeritakse, kuid ühtegi töötajat tema juures pidevalt ei viibi, on see mitte ainult ebaseaduslik, vaid ohustab tõsiselt ka kliendi elu ja tervist.⁵ Selline tegevus on lubamatu.⁶ Hoolekandeaustus peab pakkuma kliendile turvalist keskkonda.

Õiguskantsler mõistab, et hooldekodusse võib sattuda kliente, kes vajavad tugevamat järelevalvet (näiteks dementsuse diagnoosiga kliendid), mis seab hooldekodu töötajate ette keerulised ülesanded.⁷ Üldjuhul vajavad dementsed kliendid teistega võrreldes rohkem personali individuaalset tähelepanu. Samuti nõuab dementsete klientidega töötamine personalilt eriteadmisi ja oskusi. Suuremat tähelepanu tuleb pöörata neile klientidele sobiva tegevuse leidmisele, nende juhendamisele ning füüsilise keskkonna kohandamisele.⁸

Tänapäeval on kinnitust leidnud arusaam, et dementsus on ajuhaigus, mitte normaalne ealine iseärasus.⁹ Dementsuse diagnoosiga kliendid erinevad oma käitumise ja hooldusvajaduste poolest terve psüühikaga abivajajatest. Õiguskantsler saab aru, kui keeruline võib olla hooldekodu töötajate igapäevatöö dementsete klientidega.

⁴ Vt ka E. Lillemaa, M. Sults. „Vabatahtlikkuse põhimõtte üldhooldusteenuse osutamisel“. [Sotsiaaltöö 4/2017](#), lk 21–28.

⁵ Vt Berzlanovich AM, Schöpfer J, Keil W. [Deaths due to physical restraint](#). Deutsches Arzteblatt International. 2012 (109), lk 27-32.

⁶ Inimeselt seadusliku aluseta vabaduse võtmine on kuritegu ([karistusseadustiku](#) § 136) ning hooldusasutuses piiravate meetmete kasutamine võib kaasa tuua ka sellise olukorra, kus on täidetud süüteo koosseis. Vt ka E. Hirsnik, M. Allikmets. [Karistusõiguslik hinnang ohjeldamisele hooldusasutustes](#). Juridica 5/2017, lk 305-328.

⁷ Vt ka õiguskantsleri 19.10.2016 seisukoht „[Vanaduspensioniiikka jõudnud dementsetele suunatud hooldusteenuse arendamise vajadus](#)“.

⁸ A. Armolik, R. Kiik. „Dementsusega eaka hoolduse olukord üldhooldekodus Tartu Maakonna näitel“. [Sotsiaaltöö 1/2011](#), lk 45 jj.

⁹ Vt A. Armolik, R. Kiik. „Dementsusega eaka hoolduse olukord üldhooldekodus Tartu Maakonna näitel“. [Sotsiaaltöö 1/2011](#), lk 44–45 ja Ü. Linnamägi, T. Asser. „[Dementne inimene – koormus ühiskonnale](#)“, Eesti Arst, aprill 2004, lk 6.

Vahel vajab klient tugevamat järelevalvet või halveneb tema tervislik seisund niivõrd, et üldhooldusteenus ei taga enam tema enda ega teiste ohutust. Sel juhul peab teenuseosutaja sellest teavitama kliendi rahvastikuregistrijärgse elukoha valla- või linnavalitsust (eestkostja olemasolu korral ka eestkostjat), et klient suunataks teisele teenusele. Inimest saab ilma tema nõusolekuta hooldusele paigutada vaid [SHS](#) § 105 lg 1 sätestatud alustel ning kinnisesse hoolekandeesutusse paigutamise otsustab kohus.

Õiguskantsler palub, et hooldekodu töötajatega arutataks läbi võimalikud murekohad, mis võivad ette tulla keeruliste klientidega tegelemisel. Klientide ohutus tuleb tagada igal juhul õiguspärasel ja sobival viisil (abi võib olla näiteks töötajate koolitamisest, tööülesannete ümbervaatamisest, klientidele lisategevuse pakkumisest või lisapersonali palkamisest).

Ilma seadusliku aluseta ei tohi isikute liikumisvabadust piirata, muu hulgas kliente osakonda või magamistuppa lukustada ega muid piiravaid abinõusid kasutada. Klientide magamistubade ustelt tuleb eemaldada lukustusvahendid, mis võimaldavad ukse võtmata avada vaid väljastpoolt. Tühistada tuleb ka asutusesiseste dokumentide sätted, mis lubavad ohjeldamismeetmeid kasutada.

2. Turvalisus ja hooldamine hooldekodus

Kose Kodu hooldajate vastutusala jaguneb mitme korruse ja mitme üksuse vahel. Sestap ei ole mõnel korrusel sageli ühtegi töötajat. Jüri tänava hoonetiivas elavate klientide tervislik seisund vastab ööpäevaringsele erihooldusteenusele, kus turvalise keskkonna saab tagada vaid pideva järelevalvega. Samas käib hooldaja Jüri tänava hoonetiivas vaid aeg-ajalt ringkäike tegemas. Mitu erakorralist juhtumit kontrollkäigule eelnevatel kuudel olid seotud just Jüri tänava hoonetiiba majutatud klientidega, mis osutab selgelt, et turvalise keskkonna tagamiseks on vaja rohkem töötajaid. Hooldekodus esines klientide omavahelisi konflikte ja füüsilisi kontakte sageli.

Hoones on osaliselt olemas töötaja väljakutse süsteem, aga see on välja lülitatud, kuna see on ühendatud Põhja-Eesti Regionaalhaigla Kose ravikorpusega ja annab sinna ka häiresignaali – niisiis pole personali sõnul võimalik süsteemi kasutada. Seetõttu annavad kliendid abivajadusest personalile teada hõikudes või paluvad kaaslastel abi kutsuda. Hoone on koridoridega liigendatud, mõned toad jäävad hooldajate valveruumidest kaugemale ja magamistoad asuvad mitmel korrusel, mistõttu ei pruugi töötajad hõikumist kuulda. Hõikumine võib olla mõnele kliendile kurnav või ka alandav ning rikkuda nende kaaslaste rahu. Kuna hooldekodus puudub tõhus abi kutsumise süsteem, võib mõni klient jääda abita või märgatakse tema abivajadust liiga hilja. Probleemile juhtis tähelepanu ka kontrollkäigule kaasatud tervishoiuekspert.

Abi kutsumise muudab raskemaks see, kui toa ust on raske avada (eriti ratastooliga inimestel). Üks selline magamistuba asub näiteks II korruse trepihallis. Lukustatud koridoriate kõrval asuvad kellanupud, kuid need on paigutatud uksepiida ülemise serva kõrgusele, milleni paljud kliendid ei ulatugi.

Üldhooldusteenusel olevate klientide toimetulek ja inimväärne elu sõltub paljuski nendega vahetult tegelevatest hooldekodu töötajatest. Hooldekodu peab looma klientidele turvalise keskkonna ja tagama nende toimetuleku ([SHS](#) § 20 lg 1). Hooldekodu töötajad on kohustatud tegema hooldusplaanis määratud hooldustoiminguid ning andma klientidele muud vajalikku abi. Selleks peab hooldekodus olema piisavalt töötajaid.

[Seadus](#) ei sätesta üldhooldekodule nõutavat minimaalset töötajate arvu. Selle määratlemisel tuleb arvestada hooldekodu kohtade arvu, klientide abivajaduse, hoonete, territooriumi ja asutuse muude eripäradega. Kose Kodu puhul on määrav, et hooldusel viibib hulk keerulise käitumisega dementseid kliente, suure hooldusvajadusega lamavaid kliente ja psüühikahäiretega kliente, kes vajavad palju individuaalset tähelepanu.

Kui hooldajad peavad liikuma korruste ja üksuste vahel, lahendama probleemseid olukordi ning tegelema individuaalset tähelepanu vajavate klientidega, on neil keeruline igäühe vajadustega arvestada. Mõni hooldekodu elanik võib seetõttu jääda ka õigeaegse abi ja hoolitsuseta. Nii ei ole tagatud klientide inimväärikas kohtlemine. Personalipuudus võib ka [tõsta klientide väärkohtlemise riski](#). Hooldajad on äärmiselt ülekoormatud ega jõua tegeleda kõigi tervise seisundi säilitamiseks vajalike tegevustega (nt võimelda lamajate klientidega, viia kliente õue). Hooldajate töökoormust mõjutab ka neile pandud ülesannete hulk, näiteks peavad nad ka koristama ja nõusid pesema.

Hooldekodus pestakse kliente üle keha ja vahetatakse voodipesu üldjuhul kord kümne päeva tagant. Erandiks on liikumisvõimetud kliendid, keda pestakse sagedamini (mähkmekasutajaid iga mähkmevahetuse ajal). Kliendid avaldasid vestlustes soovi pesta end tihemini. Kontrollkäigu ajal oli mõnes toas tunda ka ebameeldivat lõhna.

Klientide pesemine kolm korda kuus ei ole piisav. Naha- ja nahaaluskudede infektsioonide vältimiseks on peale igapäevaste hügieenitoimingute vaja kogu keha pesta vähemalt kord nädalas. Sama tihti tuleb [tervisekaitsenõuete](#) järgi vahetada ka voodipesu.

Mõni klient kurtis, et osa hooldekodu töötajaid on kurjad. Hooldustoimingute päevikutest võis samuti välja lugeda üleolevat ja kohati õelat suhtumist klientidesse. Kurjustav, etteheitev või lausa ähvardaval toonil suhtlemine tekitab kliendis tunde, et tema vajadused ei ole olulised ja et ta on töötajatele tülik, mis võib põhjustada hirmu ja olla alandav. Asjatundlik suhtlemine klientidega ei saa olla tõre, tõrjuv ega muul moel kliendi suhtes negatiivne.

Kui töötajaid on liiga vähe, ei saa piisavalt tähelepanu lamajad kliendid, keda tuleb regulaarselt keerata. Äärmiselt oluline on, et neil inimestel oleks võimalus saada piisavalt joogivett. Kontrollkäigu ajal seisid lamajate öökappidel veetopsid, kuid mitmel juhul ei olnud arvesse võetud seda, kas klient ise topsini ulatub ja ilma abi palumata iseseisvalt juua saab. Näiteks asus joogitops kliendi halvatud kehapoole lähedal ja liikumisvõimelise käega ta selleni ei ulatunud. Kõigi klientide vajadustele vastavad toimingud peavad saama õigel ajal tehtud ja abi tagatud.

Õiguskantsler palub tagada, et hooldekodus oleks kogu aeg tööl piisavalt palju hooldajaid. Samuti peaks hooldekodu kaaluma töötajate väljakutse süsteemi rajamist. Kontrollkäigul osalenud tervishoiuexpert soovitas samuti töötajate arvu suurendada. Vältida tuleks olukordi, kui üks hooldaja peab tööl olema väga pikalt (näiteks üle 12 tunni järjest).

3. Hooldusplaani koostamine ja ravimite käitlemine

Hooldekodus märgitakse üles igapäevased hooldustoimingud. Toimingute sagedus peab lähtuma hooldusplaanist, kuid need olid üsna napid ning selgus, et hooldusplaani korrapäraselt üle ei vaadata ega korrigeerita.

Üldhooldusteenuse osutamisel tuleb lähtuda hooldusplaanist ([SHS § 20 lg 2](#)), mille koostamisel hinnatakse peale hooldusvajaduse ka tervishoiuteenuse vajadust ([SHS § 21 lg 3](#)). Teenuseosutaja vaatab hooldusplaani üle vähemalt üks kord poolaastas ([SHS § 21 lg 5](#)). Teenuse osutamine ei tohi kahjustada isiku tervist ([rahvatervise seaduse § 4 p 10](#)).

Klientide tervise huvides on hooldusplaani koostamine äärmiselt oluline. Selles määratakse kindlaks toimingud, mis tagavad inimesele turvalise keskkonna ja toimetuleku (sh põhivajaduste rahuldamise) hooldusteenusel. Selleks et tagada individuaalne ja terviklik abi, on iga konkreetse inimese puhul oluline pakkuda talle just neid tegevusi, mis arvestavad tema vajadusi ja on kvaliteetse teenuse tagamiseks kõige tarvilikumad. Hooldusplaani korrapärase ülevaatamine ning tervishoiuteenuse vajaduse järjepidev hindamine võimaldavad kliendi terviseprobleemi või tervisliku seisundi muutumist märgata õigel ajal. Nõuetekohane hooldusplaani näitab teenuseosutajale, kuidas klienti kõige paremini hooldada, oma tööd kavandada ja võimaldab nii kliendil kui ka teenuse rahastajal teenuse kvaliteeti hinnata.

Hooldekodus hoitakse ravimeid üldjuhul lukustatud ruumides ja kappides, et vältida kõrvaliste isikute ligipääsu neile. Kontrollkäigu ajal jäi mulje, et mõnel juhul võisid retseptiravimid siiski olla klientidele kättesaadavad. Näiteks lebas osakonna puhkealal külmkapi peal retseptiravim (insuliini süstelahus), samuti olid klientidele kergesti kättesaadavad osakonna külmikus hoitavad retseptiravimid. Meditsiini ruumi ravimikapis leidis käsimüügiravimite hulgas retseptiravimeid, mille omanikku ei olnud võimalik tuvastada. Personali sõnul olid need töötaja isiklikud ravimid.

Kuna ravimite väär kasutamine võib inimese tervist kahjustada, on seadusandja näinud ette, et ravimite säilitamisel tuleb vältida nende sattumist kõrvaliste isikute kätte ([RavS § 34 lg 1](#)). Hooldekodus elab inimesi, kes ei pruugi oma seisundi tõttu mõista ravimite väärkasutuse tagajärgi. Kui ravimid on kõrvalistele isikutele kättesaadavad, võib kaduda ülevaade, kui palju ja milliseid ravimeid hooldekodus on, ning võib tekkida küsimus, kas klientidele on ravimeid antud õiguspäraselt. Klientide elu ja tervist võib ohustada see, kui mõne ravimi järele tekib ootamatult vajadus, kuid selle varu on hooldekodu teadmata otsa saanud. Sestap on oluline säilitada ravimeid nii, et need ei satuks nende inimeste kätte, kellele need mõeldud ei ole.

Klientide tervise kaitse huvides peab asutusel olema ülevaade olemasolevatest ravimitest ning mittevajalikud ravimid tuleb nõuetekohaselt hävitada. Ravimijääkide kogumine ei ole põhjendatud, sest nii võib tekkida ravimite kuritarvitamise oht ning see on ka vastuolus ravimiarvestuse [eeskirjadega](#).

Õiguskantsler palub järgida hooldekodus ravimite käitlemiseks kehtestatud nõudeid.

4. Olmetingimused ja vaba aja sisustamine

[Eesti Vabariigi põhiseaduse § 10](#) sätestab inimväärikuse põhimõtte. Kui inimene on sunnitud viibima tingimustes, mille puhul ei ole arvestatud tema tervisliku seisundiga, võib see tekitada temas alaväärsustunnet ja jõuetust. Sobivaks keskkonnaks loetakse niisuguseid tingimusi, mis loovad positiivse, terapeutilise õhkkonna: tagavad igale inimesele piisava ruumi, valguse, sobiva temperatuuri ja ventilatsiooni ning asutuse rahuldava üldseisukorra, erilist tähelepanu peaks pöörama magamistubade ja vaba aja ruumide kaunistamisele.¹⁰

¹⁰ Report to the United Nations Interim Administration in Kosovo (UNMIK) on the visit to Kosovo carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 21 to 29 March 2007, [CPT/Inf \(2009\) 3](#), p 108.

Tubade sisustamisel tuleb jälgida, et ruumi mõõtmed, sisustus ja mööbli paigutus võimaldaks õendusabiteenuse osutajatel voodite juurde pääseda mõlemalt poolt. Magamistubades peavad olema [kehtiva korra järgi ette nähtud mööbliesemed ja muu varustus](#). Igal kliendil peaks olema isiklike asjade hoidmiseks oma kapp. Sisustus tuleks kohandada hooldekodu elanike vajadustele. Tuleb jälgida, kuidas on abivahendid paigutatud – mõnes toas ei ulatu klient reguleerima rullo kõrgust, mõne akna ees rulood ei olegi.

Osas magamistubades on potitoolid, kuid puuduvad neid ülejäänud toast (ja toakaaslastest) eraldavad sirmid või vahekardinad. Majas on sirmid olemas ja personali sõnul saab neid kasutada, kuid töötajate sõnul kliendid selleks üldiselt soovi ei avalda.

Mitmekohalistes magamistubades, mille elanikest vähemalt üks kasutab potitooli, peab privaatsuse tagamiseks saama kasutada sirme või kardinaid.¹¹ Samuti on oluline kindlustada privaatsus teiste hügieenitoimingute tegemisel (nt mähkmete ja uriinikoti vahetamine, sidumised) – ka juhul, kui inimene ise ei nõua sirmi või kardina kasutamist. Ka kontrollkäigul kaasas olnud tervishoiuekspert osutas privaatsuse puudumisele.

Kontrollkäigul selgus, et hooldekodus on varasemalt paigutatud ühte tuppa elama mees ja naine, kuid seda ilma nende teadliku nõusolekuta. Pelgalt ruumipuuduse tõttu eri soost isikuid samasse magamistuppa majutada ei ole lubatud. Klientide eraelu kaitseks ja inimväärlikuse tagamiseks tohib eri soost kliente ühte magamistuppa paigutada üksnes siis, kui nad on selleks teadliku nõusoleku andnud. Dementse kliendi puhul tuleb aga erilist tähelepanu pöörata sellele, et ta ei oleks asetatud kaitsetusse olukorda.

Kontrollkäigu ajal jäi mulje, et kliendid ei ole kuigi aktiivsed ning et piiratud liikumisvõimega kliendid ei saa piisavalt värskes õhus viibida. Liikumisvõimelised hooldekodu elanikud pikutasid oma toas või vaatasid üldruumis televiisorit. Hooldajad on hõivatud hügieenitoimingute, klientide söötmise ja sööma suunamise jms hooldustegevustega ja koristamisega. Juhendatud tegevusi organiseeritakse kaks korda nädalas huvitoas, kuid neis osalevad vaid liikumisvõimelised kliendid. Mitmed kliendid soovinuks viibida rohkem värskes õhus. Mõni hooldekodu elanik oli viimati õue saanud mitu kuud tagasi. Klientide sõnul aidatakse neid värsket õhku hingama väga harva, pigem saavad õue jalutama minna vaid need kliendid, keda lähedased külastama tulles õue viivad. Õuealal puuduvad pingid. Lamavate haigetega ei võimelda.

Kui klientide vaba aja sisustamisele ja nende aktiveerimisele ei pöörata piisavalt tähelepanu, võivad nad muutuda oma elu ja käekäigu suhtes passiivseks. Liikumisvaegusest põhjustatud probleemide ennetamiseks tuleb just piiratud liikumisvõimega klientide aktiveerimisele pöörata suuremat tähelepanu. Lamavatele haigetele on regulaarne tegevusteraapia väga oluline: see aitab säilitada liigeste liikuvust, lihaste tugevust ja ennetada tüsistusi, mida põhjustab pikaajaline lamamine. Kontrollkäigul osalenud tervishoiuekspert soovitas klientide terviseprobleeme ja vanust silmas pidades samuti pakkuda neile rohkem aktiivset tegevust ning lamavate klientidega võimelda.

---

¹¹ Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele „Hoolides ja hoolitsedes“ juhib samuti hooldaja tähelepanu abivajaja privaatsuse austamisele ning sirmide või kardinate kasutamisele intiim- ja hügieenitoimingute tegemisel. (M. Jaanisk jt. Hoolides ja hoolitsedes. Õpik-käsiraamat hooldustöötajatele. Tartu Tervishoiu Kõrgkool. Kirjastus Argo, 2015.)

Oluline on, et ka suurema liikumispuudega või voodihaigetele klientidele pakutaks jõukohast tegevust. Need inimesed ei peaks olema kuude kaupa vaid siseruumides, vaid neile peab andma võimaluse ka õues viibida. Klientide suurema abivajadusega tuleb arvestada personali koosseisu ning tööülesannete planeerimisel, et personalinappus ei takistaks klientidega tegelemist.

Klientidega vesteldes jäi mulje, et neil pole infot hooldekodu kodukorra, päevakava, menüü, asutusesise kaebuste menetlemise korra ega asutusevälise kaebevõimaluste kohta. Ka osakondades tehtud ringkäigul jäi silma, et avalikult kättesaadavaks tehtud infot on vähe. Eriti oluliseks tuleb pidada kaebevõimalustest teavitamist. Kättesaadavaks tuleks teha lisaks asutusesisestele kaebemehhanismidele ka asutusevälised kaebuste esitamise võimalused, nt teavitada inimesi õigusest pöörduda teiste asjakohaste asutuste (Sotsiaalkindlustusamet, Terviseamet, õiguskantsler, kohus) poole ning avalikustada ka nende asutuste kontaktandmed. Hooldekodu peab klientidele vajaduse korral kaebevõimalusi ka selgitama.

Hooldekodu klientidel võib tervisliku seisundi tõttu olla vaja kasutada mitmeid abivahendeid. Seejuures tuleb silmas pidada, et need abivahendid oleksid sobivad ja vastaksid kliendi vajadustele. Hooldekodus oli ratastoolikasutaja, kelle keha toestati nii spetsiaalse keharihma kui ka improviseeritud sidumisvahendiga (riideribaga). Sidumisvahendid, mis ei ole spetsiaalselt selleks eesmärgiks valmistatud, võivad kahjustada kliendi tervist. Sidumiseks kasutatav improviseeritud vöö võib juba lühikese ajaga (ka mõne minuti jooksul) tekitada valu, vereringehäireid, hematoome (eriti eakatel krooniliste haigustega klientidel). Kui tekib vajadus mõne inimese kehaasendit kukkumise vältimiseks mehaaniliste vahenditega toetada, peab selleks nii tooli kui ka ratastooli puhul kasutama spetsiaalseid abivahendeid ning neid oskuslikult ja teadlikult käsitlema. Võimalik on hankida selleks mõeldud kinnitusrihmad ja -vestid ning ka T-kujulised kehakinnistusrihmad, mis aitavad ära hoida alakeha vajumist. Seejuures on oluline, et klientide mehaaniline ohjeldamine nende liikumise ja liigutuste ulatuse piiramiseks (sh voodi, tooli või ratastooli külge sidumine) ei ole üldhooldusteenusel lubatud, kui seda tehakse näiteks selleks, et takistada rahutu kliendi ringiuitamist või teda karistada ebasobiva käitumise eest.

Klientidele turvalise keskkonna tagamiseks võib olla vajalik pakkuda ka kliendi füüsilisest eripärast tingituna vajalikke abivahendeid. Kontrollkäigul jäi silma lühikest kasvu kliendi voodi ees astmepingina kasutatud kinniseotud ajalehepakk. Niisugusel juhul on kohasem kasutada sobivat voodiastet, mis aitab vältida kukkumist.

Hooldekodu elanikud mainisid vestlustes, et mõnikord on töötajad võtnud kliendi telefoni vastu tema tahtmist hoiule. Inimeselt tema tahte vastaselt omandi hoiule võtmise korral on tegemist [PS](#) § 32 sätestatud omandiõiguse riivega. [SHS](#) ei anna üldhooldusteenuse osutajale õigust võtta kliendi tahte vastaselt talle kuuluvat eset hoiule. SHS-i seletuskirjast selgub, et seadusandja ei ole teadlikult soovinudki sellist õigust teenuseosutajale anda.¹² Niisiis ei tohi hooldekodu kliendilt tema nõusolekuta telefoni hoiule võtta.

Tervishoiueksperdi hinnang

Kontrollkäigule kaasatud tervishoiueksperdi arvamuse koopia on lisatud käesolevale kirjale. Tervishoiueksperdi arvamuses toodud tähelepanekute ja soovitude osas palun kujundada

¹² Vt Sotsiaalhoolekande seaduse [seletuskiri 98 SE](#), lk 13–14.

hooldekodul oma seisukoht ning edastada see õiguskantslerile koos vastustega kirjas toodud tähelepanekute kohta.

Teie seisukohta ootan võimalusel hiljemalt 11.05.2018.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Lisa: Tervishoiueksperti arvamus 7 lehel

Koopia: Sotsiaalministeerium, Sotsiaalkindlustusamet, Terviseamet